

HET ONEINDIGE DICHTBIJ

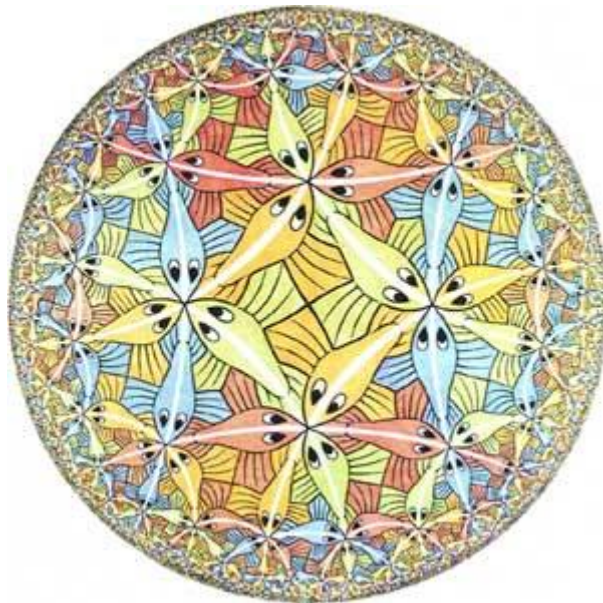
Het oneindige fascineert. Als kind was ik diep onder de indruk van het verhaaltje dat de eeuwigheid... de oneindige tijd... moest illustreren.

Stel je voor dat de aarde een ijzeren bol is. Elk jaar komt er een vogeltje en strijkt neer op deze aarde. Daardoor slijt de aarde telkens een heel klein beetje.

Als op den duur de hele aarde is weggesleten... is de eeuwigheid nog maar nauwelijks begonnen.

Bedenkingen als: die aarde slijt helemaal niet; het zijn de pootjes van het vogeltje die slijten en dat maakt de aarde juist zwaarder, kwamen niet in mijn kinderbrein op. De oplossing zou trouwens niet moeilijk zijn: we geven het vogeltje diamanten pootjes. In een verhaaltje kan en mag alles.

Eeuwigheid en oneindigheid zijn begrippen die niet van toepassing zijn op het materiële heelal waarin wij leven. Het zijn extrapolaties daarvan: fascinerend en sprookjesachtig. En wij houden van zulke sprookjes..., gelukkig maar.

M.C. Escher's "Cirkellimiet III" - 1959
(c) 2002 Cordon Art - Baarn. Alle rechten voorbehouden

Maurits Escher was bijzonder geboeid door het begrip oneindigheid en maakte twaalf prenten om dit in beeld te brengen. Een van de meest geslaagde is wel zijn kleurenhoutsnede CIRKELLIMIET III uit 1959. Alle vissen van dezelfde kleur zwemmen elkaar achterna, langs een cirkelvormige baan van rand tot rand.

Escher schreef hierover:

'Geen enkele component van al deze reeksen die van oneindig ver als vuurpijlen loodrecht uit de limiet opstijgen en er weer in teloorgaan, bereikt de grenslijn ooit. Daarbuiten echter bevindt zich het "absolute niets". Toch kan de ronde wereld niet bestaan zonder de leegte eromheen. Niet alleen omdat binnen buiten veronderstelt, maar ook omdat in het "niets" de streng meetkundig geordende immateriële middelpunten liggen van de cirkelbogen waaruit het skelet is opgebouwd.'

Men kan natuurlijk nuchter opmerken, dat het schema van de cirkellimiet-prenten reeds lang door Poincaré (in 1887) was gegeven als model voor de hyperbolische meetkunde, waar Escher overigens niets van wist; hij had er slechts enige schematische tekeningen van gezien. Maar Escher heeft geprobeerd er een artistiek en aantrekkelijk eindeloos heelal mee uit te beelden.

De sprong naar het ONEINDIGE was in de schilderkunst al veel vroeger gemaakt, zonder dat men zich daar eigenlijk van bewust was. Met behulp van de regels van de klassieke perspectief ligt het oneindige vlak bij... onder handbereik! Twee evenwijdige lijnen die van de schilder aflopen, worden door de perspectivische transformatie twee lijnen die elkaar in het oneindige snijden, en dat oneindige IS EEN AANWIJSBAAR PUNT op zijn tekenvlak! In tegenstelling tot de afbeeldingsmethode van Japanners en Chinezen kan de schilder met behulp van de perspectivische projectie alles dat zich tussen hem en het oneindig verre bevindt, op een beperkt vlak afbeelden.

Het is echter moeilijk schilderijen te vinden waarop de maker het oneindige expliciet wil verbeelden, wil afbeelden. Dat oneindig verre snijpunt wordt niet als zodanig gebruikt: er wordt een dorpskerkje, kasteeltje, een boom, een berg of zo maar gewoon een kamermuur voor geplaatst.

Ik vond bovenstaande afbeelding nog het dichtste bij de verbeelding van het oneindige komen. Het is een deel van een schilderij van Hubert Robert uit 1773, en het stelt het vinden van de beroemde Laokoon voor. Het hele schilderij wijst nadrukkelijk naar de heel verre lichte poort, die uitzicht geeft op... ja, het oneindig verre.